

Däverlören

2008

Medlemskrift för Värmlands Hembygdsförbund

Nr 1

POST- och BESÖKSADRESS
Treffenbergsvägen 4
652 29 Karlstad
tel/fax: 054-10 15 82
kansliet@hembygdvarmland.se
www.hembygdvarmland.se

INNEHÅLL

3 Redaktionen har ordet

Berit Juhl, Gösta Olofsson och Peter Olausson

4 Projekt Access Kulturarv Värmland

Gerd Engström

5 Kurser 2008

Lars-Erik Damström

6 Hur har ni det idag?

Berit Juhl

10 Profil - Identitet - Image på hembygdsgården

Anders Wiss

11 Aktuellt från Finnkulturcentrum

Suzanne Palmquist

12 HOWARD

Bengt Stjernlöf

14 Författaren Gustaf Schröder

Gösta Olofsson

16 Info från förbundet

Redaktionen m.fl.

17 Evenemang

Medlemsföreningarna

18 Välkommen till Borgvik

Thord Gustafsson

20 Info från Genline

Peter Wallenskog

21 Trasmattan

Dikt av Alva Möllerström

22 Om namn på gruvor i Filipstads Bergslag

Jan Kruse

Omslag: Bagarstugan vid Borgviks bruk, foto Helena Bergström.

ANSVARIG UTGIVARE

Inger Axelsson
0565-421 43
inaxab@telia.com

REDAKTIONSGRUPP

Berit Juhl
0560-108 54
berit.juhl@tyfonmail.se

Peter Olausson
0533-310 24
lassevander@hotmail.com

Gösta Olofsson
0570-158 82
go.olofsson@telia.com

GRAFISK FORM
KM idé/Kjell Sundström
0565-303 20
kjell@km-ide.se
www.km-ide.se

FOTOGRAF
Anges när denne är känd

PRENUMERATION
Helår 100 kr

ANNONSPRISER
1/1 sida 1 500 kr
1/2 sida 750 kr
1/4 sida 380 kr
1/8 sida 190 kr

Färdiga annonser skickas till
kansliet@hembygdvarmland.se

MANUS OCH BILDER

Antal tecken per sida är 3 800, inkl. under-
rubriker, utan bilder. Storlek på digitalabil-
der: 9–22 cm bredd vid 300 ppi, spara i
JPEG-format med liten komprimeringsgrad.
Om du har många bilder är det bättre att
skicka en CD med bilderna sparade som TIF.
Bilder monterade i Word dokument går inte
att använda.

TRYCK
RAMSTRÖMS TRYCKERI, SUNNE 2008

Redaktionen har ordet

Februari, men det är värme i luften och fåglarna sjunger och lökarna skjuter fart i söderbatterna, barockt nog. Kanske nås vi av en och annan snöyra än, men det känns som att våren redan är på gång.

Och det känns som att den värmländska hembygdsrörelsen är på gång. Trots att förbundet haft sina problem är det kraften och entusiasmen för att alla våra bygder skall leva som dominerar tillvaron. Det återspeglas inte minst i det stora intresset för vår gemensamma tidskrift Näverluren. Det kommer in material till redaktionen och det blir möjligt att lägga en mosaik i text och bilder, som tillsammans ger en fascinerande helhet. Då är det också roligt att sitta med i en redaktion. Hur det än blir med sammansättningen av denna redaktion under det fortsatta året vet vi att det finns goda möjligheter att göra en tidskrift som blir läst av många, så länge som ni alla i Värmland är intresserade av att bidra. Fortsätt så!

Män och kvinnor, gubbar, tanter
hembygdsvänner, prenumeranter:
skriv om bygden som den är.
Publicerar gör vi här!

Berit, Gösta, Peter
har den turen
att ha många vänner

Tack för mig

Efter 18 år i Värmlands Hembygdsförbunds styrelse vill jag tacka för mig genom att framhålla de många trevliga stunder jag upplevt tillsammans med såväl tidigare ledamöter som senare valda styrelsemedlemmar.

Jag har också genom olika uppdrag fått många intressanta kontakter inom och utanför hembygdsrörelsen i Värmland, särskilt under mina ca 10 år som medredaktör för Näverluren.

Genom kontakter med hembygdsfolk utanför länet, såväl i andra förbund som på riksplanet, har jag fått värdefulla erfarenheter.

*I februari 2008
Bo Eriksson
Avgående förbundssekreterare*

Till detta nummer av Näverluren blev tre insända artiklar över, dessa kommer att publiceras i nästa nummer.

Projekt Access Kulturarv Värmland – Ett sätt att tillgängliggöra värdefulla samlingar

Gerd Engström, projektanställd etnolog

Värmlands hembygdsförbund driver sedan två år tillbaka projektet Access Kulturarv Värmland och är nu förmodligen inne på slutvarvet. Målet var att med hjälp av dagens teknik, digitalisering, tillgängliggöra hembygdsföreningarnas samlingar. En stor del i detta var att samla och knyta information till föremål och fotografier på ett ställe, nämligen i en databas. Sortering, vård och förvaring av olika objekt var en annan förelagd uppgift. I slutändan var planerat att göra samlingarna publika via Internet. Av 90-talet föreningar i Värmlands hembygdsförbund är det arton hembygdsföreningar som direkt deltagit. Allt som allt har nitton personer varit anställda med hjälp av olika samhällliga medel, varav det största bidraget kommit från Statens Kulturråd.

Vad har då blivit gjort?

Föremålssamlingar har registrerats och fotograferats, fotosamlingar har sorterats, skannats och dokumenterats. Efterforskningar om historia kring föremål och foton har gjorts och sedan har allt sammanställts i sökbara databaser. Det databasprogram som använts heter Sofie och är anpassat till museal verksamhet. Arkiv har sorterats, förtecknats och förvaras nu efter konstens alla regler. Allt har skett efter tillgång och behov. Och att behoven finns i de flesta föreningar vet alla som är engagerade i hembygdsvården.

I några föreningar är målen med projektet nådda, i andra är alla uppgifter ännu inte slutförda. Vissa kommer inte heller, av olika skäl, att bli färdiga inom projektet. En av orsakerna är att detta arbete är mycket tidsödande, en annan att samlingarna varit alltför omfattande.

Inger Axelsson som är projektledare styr med fast men vänlig hand och lyckats mycket väl i att få ekonomiproblemen lösta. Lyckligtvis bidrog Statens Kulturråd med nya pengar för år 2008, dock inte så mycket som vi behövt för att kunna fortsätta hela året.

Jag är utbildad etnolog och har stått för fackkunskapen och även varit utbildare och rådgivare. Förutom för de anställda Access-arbetarna har det hållits ett flertal kurstillfällen som varit öppna för alla som varit intresserade av att lära sig att digitalisera hembygdsföreningarnas samlingar. Därför digitaliseras det också i föreningar utanför projektet.

Vad blir resultatet?

Jo, all kunskap om föremål som funnits eller nu forskats fram om "Mor Stinas" fattiga liv eller hur bysmedens redskap såg ut och hur de användes, finns nu samlade på ett lettsökt och informativt sätt. Om det funnits uppgift om vem som skänkt objekten eller tagit fotografierna så syns det också i databasen. Kanske är det en stor del av en bygds byggnader med innevånare och verksamheter som fotograferats under en svunnen tidsperiod som nu blir sebara utan slitage på ömtåliga glasplåtar. Samlingarna bär också med sig en ovärderlig historia om våra förfäders livsvillkor och öden. Varje föremål eller fotografi berättar nämligen om vårt kulturarv. I vår samtid måste vi förstå och respektera alla de kulturer som finns representerade i vårt samhälle. Det kan vi först då vi känner till vår egen kultur med alla dess underligheter. Inte många av dagens unga urbaner vet vad en värmländsk "hankebötteskav" är eller hur den har använts. Vet du? Visst är kultur och kulturarv spännande.

Från fältet

Väse hembygdsförening

Jag heter Björn Fredriksson och är handledare för Irene Hübinette på Väse hembygdsgård. Sofieprogrammet är kanske inte det lättaste för den som inte är så van vid datorer. Först nu efter ett och ett halvt år tycker jag att det går bra.

Jag har arbetat som guldsmed i 46 år. För sex år sedan flyttade jag och min fru Christina från Närke till vårt sommarhus i Väse. Vi valdes in i Väse hembygdsförenings styrelse, min fru som kassör och jag som ledamot, *ansvarig för föreningens samlingar*. Största vinsten för min del är att jag lärt mig mycket om föremålen och om väsebygden, efter alla år i Närke.

Björn Fredriksson.

Kurser 2008

Här redovisas de kurser som respektive organisation planerar under 2008, och som bl. a. riktar sig till hembygdsrörelsen. Det är inte bara en personlig tillfredsställelse att förkovra sig – även föreningen kan dra nytta av kunskaperna för att vidareutveckla verksamheten.

Länshemslöjdföreningen

054-56 25 67

www.hemslöjden.org/varmland

Luffarslöjd. Västra Ämterviks hembygdsgård 8 mars
Träslöjdscafé. Gruvlyckeskolan Karlstad 13 mars

Värmlands museum

www.varmlandsmuseum.se

- Byggnadsvård på hembygdsgård
Endagskurs med tema byggnadsvård.
- Besök Värmlands Museums magasin
Tema föremål och föremålsvård.
- Besök Värmlands Museums magasin
Tema insamling.

Tid och plats för dessa kurser

se kommande nummer av Näverluren

Värmlands museum erbjuder även kurser och föredrag om t. ex. Värmlands historia, lokalt och regionalt, vård och dokumentation.

Region Värmland

054-701 1000

www.regionvarmland.se

- Nålbinding. Slå eller virka en kavelfrans
- Trådslöjd. Nybörjarkurs
- Nål, tråd, skinn, lapp inspirationskurs där vi arbetar med otraditionella material och tekniker, Vi tillverkar olika små föremål som kan bli kuddar, väskor, pulsvärmare m. m.
- Krympburkar. Vi gör krympburkar av färsk björk
- Karvsnitt. Lär dig grunderna i att skära mönster i trä, för att dekorera din slöjd
- Kransar och kronor
- Virka muddar
- Skinnslöjd

Länsstyrelsen

054-19 70 00

www.s.lst.se/s/

- Underhåll och reparation
Skiffertak, timrade byggnader, murade byggnader
- Gårdsvandring.
Ekonomibyggnader/första hjälpen
- Lieslätter
- Restaurering av ängsmarker
- Fladdermusvandring
- Våtmarker (kvällsinfo)
- Våtmarker/växtnäring
- Våtmarker/småvatten och gårdsdammar
- Skogskörning med häst
- Hästbeteskurs
- Bete på avlägsna platser
- Praktisk slyröjning i odlingslandskapet
- Gärdesgårdskurs
- Stenmurskurs

Värmlands hembygdsförbund

054-10 15 82

www.hembygdvarmland.se

- Arkivtjänst
- „Konsten att skriva en bok

I nom Värmland hembygdsförbund finns 87 medlemsföreningar. Vad gör de ute på fältet just nu, har de problem eller ser de nya möjligheter. Jag har kontaktat en förening i varje kommun. Det finns många aktiviteter som planeras eller till och med pågår mitt i mörka vintern. Det är ingen större svårighet att få folk som ingår i styrelser eller har andra uppdrag.

Hur har ni det idag?

Berit Juhl

Alster sockens hembygdsförening

Ordförande Yngve Alster

Föreningen har 200 medlemmar. Den gamla hembygdgården brann ned 1967. De nya lokalerna är ofta uthyrda för olika aktiviteter. Ekonomin är ganska bra. Nävgrötsfest anordnas i februari. Valborgsfirandet sker i år utan fyrverkerier. Föreningen har en **vattendriven ramsåg**. En **fungerande skvaltkvarn** från 1700-talet används till att mala råg varje år på Kristi Himmelfärdsdag. WASA-bröd sponsrar med råg. Sista veckan i juli anordnas en konstutställning som brukar vara välbesökt. I augusti anordnas en populär sommarkväll på loftet.

Björneborgs hembygdsförening

Ordförande Björn Allbrink

Föreningen har 300 medlemmar. I den gamla skolan finns museum med föremål från järnverket på ett plan. I byggnaden finns även andra gamla saker som bevarats i bygden. Järnverket sponsrar både lokal och omkostnader för byggnaden som ofta används för olika aktiviteter. Under hösten anordnas **Hemkyrkans dag**. På sensommaren anordnas Björneborgsdagen som brukar vara välbesökt av gamla och nya Björneborgare. Våffelkvällar och allsångsaktiviteter hör även till programmet. En **fototävling** anordnas varje år. Fotona används i en alma-

nacka som delas ut till alla boende inom området.

Eda hembygdsförening

Ordförande Bror Sundbäck och vice ordförande Annette Olsson

Föreningen har 210 medlemmar. Många projekt har pågått under några år. Köket har byggts om och förbättrats. En del andra byggnader har uppförts. Till viss del har föreningen fått bidrag från EU. Under sommaren anordnas många aktiviteter. Den 6 juni firas nationaldagen. Brasafon hör till programmet. En tillställning som kallas **Lokala förmågor** är populär och drar många besökare och aktörer.

Annette Olsson är intresserad av textilier och vill gärna ta tillvara och bevara det material som finns. Hon vill gärna utöka förrådet med **kläder och tyger** från 50–60-talen. Det är bra om vi börjar tänka på vår historia från senare decennier. För övrigt önskar föreningen fler ungdomar som kan delta i föreningens verksamhet. Ungdomar kommer dock och besöker de aktiviteter som ordnas.

Forshaga hembygdsförening

Ordförande Jan-Erik Berglund

Föreningen har 550–600 medlemmar. Föreningens lokaler är ofta uthyrda för olika arrangemang. Nästan varje helg 2008 är inbokad. Ett medlemsblad ges ut till medlemmar under året. I Dylvelsten finns en stor

fotosamling, totalt finns 7500 bilder inscannade. En familj har nyligen överlämnat 2000 bilder från en fotograf i Forshaga. Där finns foton från många händelser med bland annat bränder, bilolyckor m. m. Fotografierna kan nu spridas ut över världen och många har hört av sig från både Sverige och Amerika. Fotografens 86 åriga dotter ringde och tyckte att det var bra att materialet tas till vara. En person ringde från Amerika och kände igen sina släktingar på bilderna. En person som bor i Norrland anmälde sig som medlem i Hembygdsföreningen när han sett bilderna. Bra reklam!

Föreningen har mycket material som det finns en eller flera exemplar av. Funderingar finns om det går att inrätta någon typ av **bytestjänst** mellan olika hembygdsföreningar. I februari anordnas tacksägelsedagen, 125 personer är inbjudna till festen. De har hjälpt till med aktiviteter och annat arbete som förekommit under året. Årets fest bjuder på god mat och underhållning av Konrad Larsson känd från radio Värmland. Föreningen ser framåt!

Frykeruds hembygdsförening

Ordförande Kennet Bergsten

Föreningen har 168 medlemmar. Nu är det verkligen full rulle i föreningen berättar ordföranden. Det gäller i första hand byggnationer och reparationer. För ett par år sedan började renoveringen av ett gammalt hus som var i mycket dåligt skick. Frivilliga krafter har lagt ned 600 arbetstimmar för att lägga nytt tak och renovera de gamla timmerväggarna.

Nu pågår nya funderingar på utbyggnad. För närvarande finns kök och toalett i källarplanet. För att komma ifrån spring i trappor planeras nu för en eventuell tillbyggnad. Om det kan förverkligas kan nedre plan bli en typ av museum med gamla föremål. Övriga lokaler kan

då bli i markplan. Det finns även planer på att bygga ut logen. Framtidsplaner för Frykerud!

Grums hembygdsförening

Ordförande Staffan Myrenberg

Föreningen har cirka 120–130 medlemmar. Föreningens lokaler är ofta uthyrda. Avloppssystemet har nyligen byggts om och fungerar nu bra. Det var en dyr investering och föreningen har lyckats betala av tjugofem tusen kronor på de lånade femtio tusen. Under året genomförs många aktiviteter till exempel **Lavinia-kvällar**. Kyrkan har sommarprogram varje torsdag med underhållning. Ett välbesökt veteranbilsrally anordnas under sommaren. Föreningen har inte fått några bidrag. Allt arbete sker med hjälp av frivilliga krafter.

Gunnarskogs hembygdsförening

Ordförande Rolf Jonsson

Föreningen har 174 medlemmar. En livaktig förening med många aktiviteter under hela året. Midsommarfesten är den största. Då kan det komma mellan 1500–2000 besökare. Festen brukar börja med barndans på eftermiddagen. Dans-

musik spelas från 21.00–02.00. Klockan 22.30 anordnas en gemensam marsch till kyrkan. Den pågår en timme och hela kyrkan brukar vara fullsatt. Musikunderhållning och annat finns på programmet. Under 2007 har många frivilliga krafter målat om alla byggnader utvändigt.

I samband med **Hembygdens dag** 2008 firas föreningens 75-årsjubileum med extra många festligheter. Föreningen anordnar varje år **lieslätter** för att bevara de gamla blomsterängarna. Bidrag till aktiviteten utgår från Länsstyrelsen. Ordföranden anger att föreningen önskar att fler yngre personer intresserar sig för hembygdsvårslösen.

Gustaf Adolfs hembygdsförening

Ordförande Astrid Larsson

Sekreterare och kassör i föreningen har adressen Österrike, Hagfors. Tänk att Österrike finns i Värmland! Föreningen har 125 medlemmar. För närvarande planerar föreningen för en gudstjänst som anordnas i mars på hembygdsgården. Lokalerna är ofta uthyrda för olika aktiviteter. På programmet under året finns allsångskvällar, besök av trubadurer, valborgsfirande, 6

juni fest och midsommarfirande. Populära bygdespelet: **Över de blånande bergen** har spelats under några år. Osäkert om det blir något 2008. Gustavadagarna brukar vara välbesökta. Ortens hantverkare bjuds in. Föreningens specialité är att baka tunnbröd. Det är populärt och det går att sälja så mycket som bagarna hinner baka. Nio personer i styrelsen som ser positivt på framtiden.

Hammarö hembygdsförening

Ordförande Gunnar Törnkvist

Föreningen har 450 medlemmar. Den största aktiviteten för året är julmarknaden första advent. Då kommer många besökare och försäljningen av alster från årets arbetsdagar går mycket bra. Många programpunkter genomförs under året. Under påskhelgen inbjuds medlemmarna till gemensam påskfest. Medlemsmöte anordnas varje månad. En arkivgrupp inom föreningen arbetar med olika tema. De gör olika program med material från det fina och väl sorterade arkivet. Under 2008 kommer föreningen att fira 80 årsjubileum. En **jubiléumsskrift** kommer att ges ut i samband med detta. En barnkulturgrupp arbetar med aktiviteter för barn. Under våren får barnen möjlighet att lära sig göra **drakar och sälgpipor**. En nestor inom föreningen är bra på att lära ut tillverkningen.

Karlanda hembygdsförening

Ordförande Marianne Rundin

Föreningen har 100–120 medlemmar. En förnygring av medlemmar och styrelse är önskvärt. De unga kommer och besöker arrangemangen och det är bara att hoppas att de blir intresserade i framtiden. Under året genomförs många aktiviteter. Valborgsfirande med brasa och tal till våren. Midsommarfirandet lockar kan ibland locka 300 personer. Majstången

kläs kvällen före och byggnader-
na skuras med såpa och pyntas
med blommor. Besökare erbjuds
kaffe och hembakat bröd. Sats-
ning på **aktiviteter för barn** med
fiskdamm och barnlotteri. Bygde-
vandringar genomförs i samverkan
med Karlanda Byalag. Då blir det
underhållning och **gammaldags
aftavål** eller kvällsmat med hem-
båken kåk, messmör, spekeskinka
med gräslök och många andra de-
likatesser. På årsmötet i slutet av
mars serveras motti och fläsk.

Karlskoga hembygdsförening

Ordförande Karin Öman

Föreningen har mellan 850 och 900
medlemmar. I januari anordnas en
fest med risgrynsgröt och skink-
smörgås för alla som har hjälpt till
med olika arbetsuppgifter under
året. I år kom 75 deltagare. En gam-
mal skomakarstuga från 1850 har
nyligen flyttats till hembygdsgården.
Den är renoverad med grundarbete
och andra reparationer. Vinden skall
göras i ordning senare. Kommunar-
kivet i Karlskog har nyligen flyttat
in i nya lokaler. Hembygdsfören-
ingen får nu ta över de gamla loka-
lerna för sitt stora och innehållsrika
arkiv. Under året är serveringen öp-
pen. Skolungdomar och frivilliga
sköter verksamheten. Valborg- och
midsommarfirande anordnas med
många besökare.

Lungsunds hembygdsförening

Vice ordförande Birgitta Carlson

Föreningen har cirka 200 medlem-
mar. År 1982 köpte föreningen
Lungsunds äldsta gård. Där anord-

nas många festligheter och aktivite-
ter under året. Servering, valborgsfi-
rande och julbazar för att ge några
exempel. På Kristi Himmelfärdsdag
hålls **gökotta**. Den börjar klockan
09.00. Kyrkan och missionskyrkan
ordnar sammankomster under som-
markvällarna. Andra helgen i augus-
ti genomförs en hembygdsfest med
gratis inträde och många aktiviteter
för barn och vuxna. Fotoutställning
med aktuella fotografier finns att se
på hembygdsgården. En ny bro har
nyligen invigts i Lungsund och foto-
n från detta finns på gårdens övre
plan. Där finns även pastor Olssons
bibliotek. Böckerna har donerats till
hembygdsföreningen. Lokalerna är
gamla och det finns inte vatten och
avlopp indraget i huset. Arrangö-
rerna får ta med sig disken hem efter
festligheterna. Kök och toaletter står
därför högt på önskelistan.

Norra Finnskoga hembygdsförening

Ordförande Joe Bengtsson

Föreningen har 50–60 medlemmar.
I februari samlas styrelsen och olika
arbetsgrupper till en upptaktsträff.

Årets program står då på dag-
ordningen. Årsmötet hålls i april.
Valborg firas med brasa och tal till
våren. Midsommarfirandet lockar
många besökare. Det börjar med
majstång och dans för barnen. På
kvällen blir det dans på logen. Un-
der **rallyfestligheterna** i Höljes pas-
sar föreningen på att servera kaffe
och våfflor på hembygdsgården.
Många besökare söker sig dit. Tred-
je helgen i juli firas hembygdsdagar-
na. På lördag den helgen anordnas

forsens dag vid Strängsforsen. Där
serveras bland annat kölbullar. På
söndagen ordnar Brita Nordberg
konsert i kyrkan. Den brukar vara
fylld till sista plats. Under hem-
bygdsdagarna koras även **Årets
Finnskoging**. Finnskoga Gille som
finns i Karlstad och har utflyttade
finnskogingar som medlemmar ut-
ser och korar Finnskogingen. Finn-
skoga Gille har ingen ordförande
men leds av en **Storkär**. För närva-
rande är det Hembygdsföreningens
ordförande som även är Storkär. Ett
stipendium delas ut varje år till en
person eller en organisation.

Varje år delas det ut fem medal-
jer/eller trätrissor på hembygdsda-
garna. De är gjorda av eneträ och
arrangörerna väljer ut de fem som
skall bära medaljerna under året.
De som får dem har ett stort ansvar
och det innebär skyldigheter att få
en trätrissa. Det innebär böter för
den som glömmer att bära medal-
jerna under året. Det kommer in
ganska mycket pengar till fören-
ingen med detta bötessystem. Före-
ningen kan även visa upp en skans
inom området. Den visas av en
kunnig guide och har lockat många
besökare.

Ransäters hembygdsförening

Ordförande Gunnar Gustavsson

Föreningen har många välbesökta
och välkända aktiviteter under året.
På hembygdsgården finns ett fem-
tiotal byggnader som skall skötas.
Lokalerna är ofta uthyrda och de är
bokade långt i förväg. Traditionella
fester i föreningens regi genom-
förs. **Dragspelsstämma**, Ransäter-

stämman, stor hundutställning, midsommar med folklustspelet **Värmlänningarna**, antikmässan, julmarknad för att nämna några av aktiviteterna. En donation från Amerika har gjort att det har skapats ett **Dragspelsexpo** med permanent utställning om dragspel, melodier och dragspelsmusik. **Lars Winnerbäck** bjöd på underhållning 2007. Han återkommer även under säsongen 2008. Cirka 100 000 besökare i Munkfors kommun varje år.

Skåltjärnshyttans hembygdsförening

Ordförande Bo Johansson

Föreningen har 90 medlemmar. År 1990 byggde föreningen en egen lokal. Med hjälp av frivilliga krafter och insamlade medel fick föreningen en fin och modern samlingslokal. Den inrymmer toaletter, bra och ändamålsenligt kök och ett stort rum där 60 personer kan få plats. En värmepump har nyligen installerats och det sänkte uppvärmningskostnaden till hälften av tidigare summa. Varje vecka samlas ett tiotal damer för att ha **gymnastik i lokalen**. Välbesökta aktiviteter med Valborgsfirande och midsommarfest anordnas varje år. En fisketävling med 25–30 deltagare ingår även i programmet. Föreningen ställer upp som funktionärer på **Oxhälja**. Det ger bra tillskott till kassan.

Värmlandsnäs hembygdsgille

Ordförande Kristina Jansson

Föreningen har 120 medlemmar. Det finns ingen hembygdsgård eller andra fasta lokaler. Alla möten och träffar sker hemma hos medlemmarna i styrelsen. Om någon akti-

vetet arrangeras får föreningen hyra i bygdegården eller annan lämplig lokal. Det finns 8 socknar på Värmlandsnäs. Det är önskvärt att två från varje socken ingår i föreningens styrelse. Varje år anordnas en **forminneskväll** då arkeolog Kennet Larsson berättar om de många fornlämningarna som finns på Värmlandsnäs. Första helgen i september anordnas en skördefest som lockar många. Då visas den gamla kvarnen och där pågår aktiviteter. Besökarna kan åka runt till många gårdar där det pågår försäljning av produkter.

En **skördefeststyrelse** lägger upp program och ser till att det fungerar med arrangemang och aktiviteter. I den styrelsen ingår representanter från olika föreningar bland annat från Värmlandsnäs hembygdsgille.

Västra Ämterviks hembygdsförening

Ordförande Brita Moström

Föreningen har 230 medlemmar. Verksamheten pågår under hela året. Brita tycker att det är en positiv trend för hembygdsföreningen för närvarande. Inga svårigheter att få personer som vill vara med i styrelsen. Alla medlemmar ställer upp och hjälper till med olika arbetsuppgifter. Lokalerna är ofta uthyrda. Från 1 juli och sex veckor framåt är serveringen öppen varje dag mellan 11.00–18.00. Specialitén är gott hembakat kaffebröd. Många som passerar kommer in och frågar om det inte finns **Ekorrbon** eller hembakade mazariner att köpa. Bakverken är lite mer påkostade, de är mycket populära. Under påskhelgen anordnas konstutställningen **Konstnärer i Väst** Då är

serveringen öppen. Valborgsfirandet är ett samarbete mellan hembygdsföreningen, kyrkokören och SMU-scouterna. Cirka 250 besökare kommer.

I anslutning till hembygdsgården finns en **hantverksbod** där bygdens hantverkare har försäljning av sina alster. Den är öppen samma tider som hembygdsgården under sommaren.

Under **Kulturveckan i Sunne** anordnas byavandringar i olika delar av området kring Västra Ämtervik. Nyligen har personal och boende från servicehuset besökt hembygdsgården för att dricka kaffe och äta klengås. Det var uppskattat och det blev prat och många diskussioner om gamla föremål och händelser. Ett stort material med gamla tidningsurklipp har nyligen överlämnats till föreningen. En dag per år kommer **skolbarn** från klass 4 och 5 för att lära sig något om gamla föremål och om hur livet kunde vara förr i världen.

***

Tack alla föreningar som har ställt upp och berättat för mig om föreningar och aktiviteter. Det låter positivt och bra för verksamheten inom hembygdsvården i Värmland. Turister och andra besökare har många platser att besöka. Det finns att välja bland. Detta var exempel från 17 föreningar. Det finns ytterligare 60 hembygdsföreningar som planerar för 2008 och som har lika många intressanta aktiviteter.

Hoppas att jag har uppfattat rätt om det ni har berättat och att det inte har blivit för många fel.

Vilken profil har vi på hembygdsgårdarna idag? Ja den är så enhetlig på samtliga hembygdsgårdar idag, så har man sett en så har man sett alla. Det räcker att besöka en hembygdsgård alltså. Detta är bra men samtidigt är det en fara. Inget sticker ut som gör det intressant för gästen att besöka flera hembygdsgårdar. Det är varje hembygdsgård som bestämmer vad som skall finnas och vad som skall arrangeras.

Profil - Identitet - Image på hembygdsgården

Anders Wiss. Ordf. Fryksände Hembygdsförening

Profil - färg form utrustning bestämmer vi själva

Profilen bestämmer hembygdsgården helt och hållet själv. Det gäller vad som skall finnas på hembygdsgården, vad som skall visas, hur vi visar det, hur ser vår broschyr ut, hur ser våra annonser ut, hur vi pratar i telefonen och telefonsvaren, hur hemsidan skall se ut, färger på olika detaljer, hur vi är klädda med mycket mera.

Det är allt detta som vi kommunicerar ut till alla i alla och alltid olika sammanhang. Det är också så att det tysta språket, d.v.s. det vi visar andra med bilder och kroppen som har störst betydelse och påverkan på våra gäster. Det talade språket är av underordnad betydelse i detta sammanhang. Det tysta språket talar för jämnan, även då vi inte själva är närvarande.

Identitet - rätt sak vid rätt tidpunkt, gör som vi bestämt

Identiteten innebär att alla som är på en hembygdsgård uppträder, arbetar d.v.s. gör någon insats på gården då det finns gäster, kanske även annars också, i enlighet med den bestämda profilen. Har man bestämt att det skall se ut som på 1910-talet så skall man alltså vara klädd på det viset, i alla fall ge den

känslan till gästen att så är fallet. Då skall inte mobiltelefonen ligga i fickan och ringa eller att man tar emot ett SMS. Här krävs det internutbildning och motivering för att få alla ideellt arbetande att förstå hur viktigt detta är. Man måste vara väldigt konsekvent länge. Varumärket, profilen tar tid att nöta in på marknaden, och det går tyvärr väldigt fort att förstöra den.

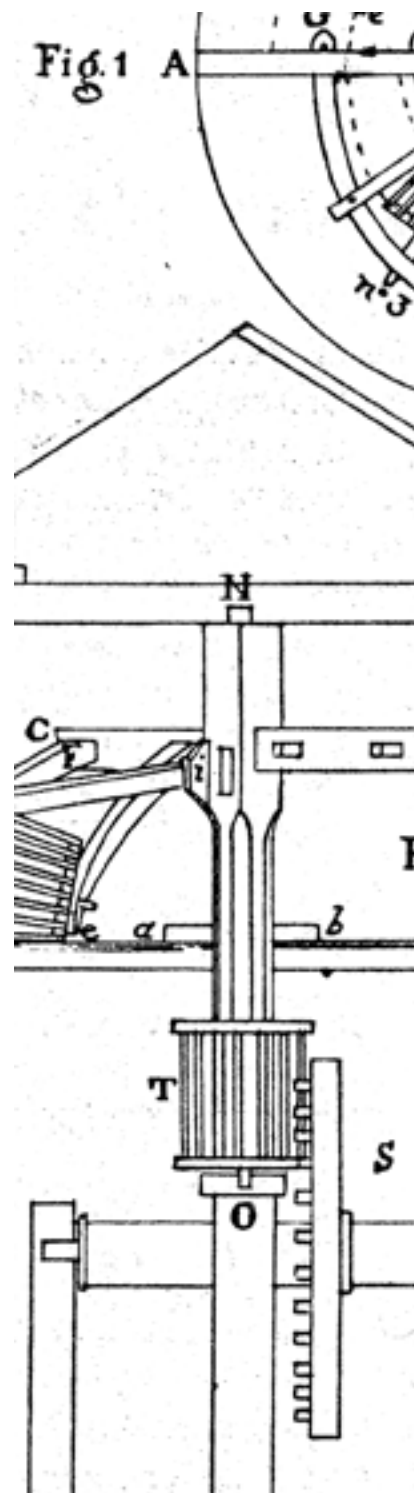
Image - kunden avgör detta

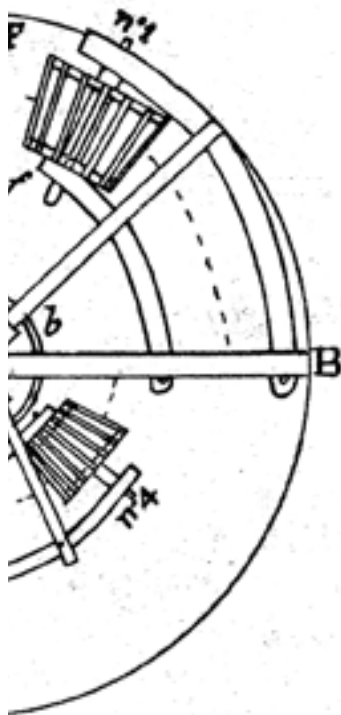
Gästen, kunden är den som ger svaret. Gästen har sett t. ex. en annons om ett arrangemang och kommer till oss. Där möter gästen redan vid infarten säkra igenkänningstecken som fanns med i annonsen. Längre in på gården så träffar gästen på personal som ser ut ungefär som i annonsen. Gästen får ett allt starkare intryck att här stämmer allt som jag hade förstått mig innan gästen kom till oss. Gästen känner sig trygg och hemma. Då har si rätt image. För att få reda på detta så måste man våga fråga t. ex. var 10:de gäst under en dag, kanske en vecka med enkla frågor.

Allt detta görs inte på en gång. Det tar tid att bestämma en profil och man skall vara överens om tagen. När man väl har bestämt en

profil, så skall man inte nästa år bestämma en ny profil.

Ta det stegvis och de stora dragen först. Profilen är ingen stentavla som skall gälla i evighet men man skall vara väldigt försiktig att ändra profiler. Det är dyrt och det tar tid att arbeta in en ny profil hos gästerna.

Aktuellt från Finnkulturcentrum

Suzanne Palmqvist

Den fasta utställningen "Niittaho" har fått en uppförskning med nya fotografier och utställningstexter. Dessutom har de två syskonen Sinikka och Matti flyttat in!

Dockorna, det finns 12 stycken, berättar om den skogsfinska kulturen för barn, främst i åldern 5–12 år. Man får följa Sinikka och Matti från arbetet på svedjeåkern, in i rökstugan, till ladugården och i skogsarbetet bland annat.

Enkla texter fungerar som vägledning för lärare, föräldrar och andra vuxna som kan läsa dem för de mindre barnen, som en saga. Berättelsen följer utställningen för vuxna.

Vid utställningens slut har syskonen hunnit bli ca 15 år och är redo att flytta hemifrån för att arbeta och klara sig själva. Dockorna är tillverkade av Karina Björn i Torsby.

Även receptionsområdet med bok- och souvenirbutik har fått en ansiktslyftning. Här finns alltid den senaste litteraturen om skogsfinsk kultur, släktforskning eller lokalhistoria.

Under påskhelgens Konststrunda i Fryksdalen, ställer konstföreningen

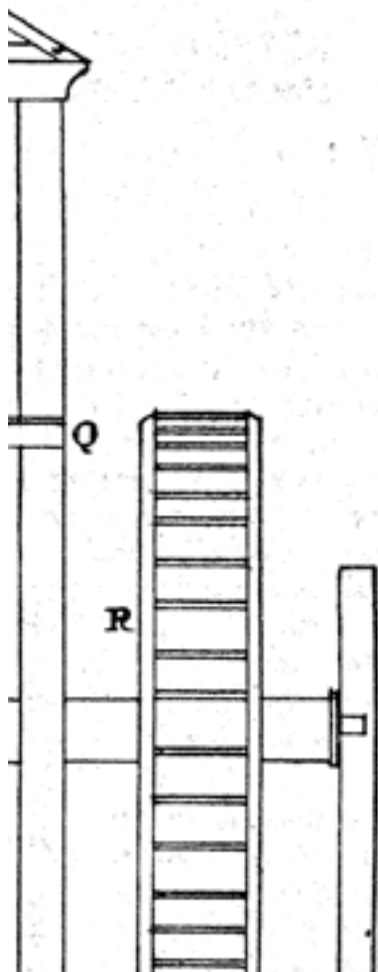
Fri Form i Torsby ut på Finnkulturcentrum och därefter planerar vi två tillfälliga utställningar, bland annat en hantverksutställning under sommaren.

Under senvintern och våren kommer vi även att ha kvällsprogram med musik och föredrag.

Torsby Finnkulturcentrum är öppet tisdag–fredag 10–16 och lördag 10–14. Under dessa tider finns det också möjlighet att släktforska, vi samarbetar med Nordvärmlands släktforskarförening, som har ett rum hos oss.

***

För program och annan information, besök gärna vår hemsida: www.finnkulturcentrum.com eller se annons i lokalpressen. Det går också bra att ringa 0560-16293.

HOWARD

*Bengt Stjernlöf
Ur Transporter på Klarälven*

Att införandet av ny teknik kan skapa problem och orsaka konflikter är ingenting nytt. Följande händelser utspelade sig i Nyeds socken i slutet av 1880-talet.

Älvsbacka bruk hade fraktat sina produkter under sommarmånaderna med lastbåtar över Örtensjöarna till Mölnbacka och därifrån på Klarälven ned till Karlstad. När Bergslagsbanan öppnades för trafik år 1876 inrättades *Trafikleden Fösked-Molkom* och brukets varor och produkter kördes nu i stället till Molkoms station. Från Älvsbacka fraktades godset med ångslupen Elfsbacka, som drog tre lastpråmar, till Råglanda fabriksbyggnad vid Östra Örtens sydspets. Därefter transporterades varorna med häst och kärra längs den allmänna landsvägen fram till Molkoms järnvägsstation, en sträcka på drygt sju kilometer. Forbönderna fick 14 öre i ersättning per 100 kg last och det mesta som kunde tas på ett lass var 700 kg. Med två lass om dagen och ibland returfrakt från stationen kunde forbönderna komma upp i en dagsförtjänst på några kronor.

Landsvägstransporten var personalintensiv och för att minska kostnaderna köpte Älvsbacka bruksägare, Wilhelm Croneborg, ett landsvägslokomotiv som tillverkats vid bröderna James och Fredrick Howards Britannia Iron Works i England. Längst fram på ångpannan satt en mässingsskylt med brödernas efternamn och loket kom därför allmänt att kallas för Howard. Till lokomotivet inköptes nio stolpvagnar för transport av plank, spannmål och stenkol samt tre stabila vagnar med ramverk av järn för

Något fotografi av Howard har tyvärr inte påträffats. Bilden visar ett renoverat landsvägslokomotiv tillverkat på 1880-talet av Howard Bros.

tyngre gods som tack- och stångjärn. Vid Råglanda fabriksbyggnad byggdes ett lokomotivstall med reparationsverkstad, en manbyggnad på tre rum, ett magasin och ett avträdeshus. Hos Martin Andersson i Duvnäs, halvvägs till Molkom, drogs en ledning från källan ut till vägen för att man vid behov skulle kunna fylla Howards vattenförråd.

Wilhelm Croneborg hade ansökt hos Kungl. Maj:t om att få använda lokomotivet på den allmänna landsvägen mellan Råglanda och Molkom. De hemmansägare som hade skyldighet att underhålla landsvägen anade problem och lämnade därför in en protestskrivelse till landshövding Emil Adolf Malmberg. Efter ett sammanträde under länsmans ledning med representanter för Älvsbacka bruk och de väghållningsskyldiga, lämnade bruket in en något ändrad ansökan. Kungl. Maj:t gav därefter tillstånd att använda lokomotivet med förbehållet att 2000 kr skulle deponeras hos landshövdingen för att användas vid eventuella framtida skadeanspråk.

Med landsvägslokomotivet och vagnarna kunde nu en betydande

mängd gods fraktas på en enda tur. Landsvägståget kunde emellertid bara köras på barmark och risken att det körde fast eller välte var särskilt stor vid tjällossningen. Landsvägen var avsedd för hästkärror som vägde högst ett ton och det visade sig rätt snart som man befarat att den inte höll för det åtta ton tunga lokomotivet. De svaga vägkanterna gjorde att lokomotivet bara kunde köra mitt i vägen, andra trafikanter fick hålla åt sidan bäst de kunde.

Vägunderhållet, som även under normala förhållanden var betungande för denna hårt trafikerade väg, ökade nu kraftigt. Bönderna som ansvarade för vägunderhållet påpekade att om lokomotivtrafiken fortsatte så skulle de inte hinna med något annat än att laga vägen. Även underhållsansvaret av mindre broar låg på vissa hemman. Bron över Myrbäcken norr om Ottersäng fick repareras och förstärkas flera gånger. Vid en bystämma föreslog Magnus Eriksson i Jonsbyn att bron skulle byggas om i sten men fick invändningen, att sten inte fanns i närheten utan måste köras långa vägar. Eriksson yttrade då:

– Även om vi ska köre sten ifrån Kinnekulle så e stenbro ska vi ha. Förslaget bifölls och bron byggdes i sten. Det diskuterades också hur man skulle bli av med lokomotivet som inte bara förstörde vägen utan också skrämde folk och få. Någon framkastade tanken att om man inte kunde få bort den på laglig väg så skulle vidundret sprängas i luften. En bonde som ansågs vara ytterligt sparsam yttrade:

– Skick en i lufta, ja ska släppe te dynamiten.

Till slut krävde de väghållningsskyldiga att landshövdingen skulle se till att Älvsbacka bruk tog ansvar för en del av vägunderhållet. Ett förslag framfördes, att efter att de väghållningsskyldiga på våren rensat upp i diken och kört på och skottat ut ett lass grus på var sjätte meter så skulle Älvsbacka ansvara för allt övrigt vägunderhåll under året. Landshövdingen svarade att han inte kunde döma i frågan eftersom Älvsbacka bolag inte hade väghållningsskyldighet i trakten och att han heller inte hade rätt att bedöma ersättningen för den skada som lokomotivet orsakat. De 26 väghållningsskyldiga från Västra Acksjön, Duvnäs, Fösked, Acksjöhyttan och Herrån stämde därför disponant Croneborg 1891 för de skador Howards framfart förorsakat.

I stämningens ansökan till häradsrätten angavs att lokomotivets framfart gjorde vägen omöjlig att reparera. Sten och grus krossades till damm som fördes bort av vinden. Vid regn förvandlades vägen till djup gytta. Lokomotivets hjul gjorde djupa fåror i vägbanan, som pressades ut mot sidorna så att diken ständigt måste grävas om. Vägunderhållet hade blivit ofantligt betungande för bönderna men Älvsbacka bruk visade inte något som helst intresse att hjälpa till med väghållningskostnaderna utan kom ideligen med klagomål på bristande väghållning. Älvsbacka bruks ägare krävdes att ersätta halva den kostnad man haft för vägunderhåll under åren 1889–1890 med 900 kronor, samt att stå för rättegångskostnaderna.

Rättegången hölls i Upperruds tingslokal i Nyeds Härad i april 1891. Skolläraren Nils Gustaf Johansson var ombud för de väghållningsskyldiga utom för Jan Petter Jonsson och Nils Fredrik Andersson, båda från Västra Acksjön, som förde sin egen talan. Älvsbacka bruk representerades av bruksförvaltaren Ernst Esaias Andersson. Häradsrätten kom fram till att de väghållningsskyldiga inte kunde föra gemensam talan, målet togs därför upp enbart för Nils Fredrik Andersson. Bruksförvaltare Andersson framhöll att i Kungl. Maj:ts tillstånd fanns inget angivet att häradsrätten skulle avgöra tvister mellan bolaget och de väghållningsskyldiga varför rätten inte kunde anses vara behörig.

Häradsrätten fastslog i sin dom att den var behörig, eftersom vägen låg inom häradet och att Älvsbacka bruk orsakat vägskadorna och var skyldiga att ersätta dessa.

Konflikten löste sig till slut på ett annat sätt. Den stora omvandlingen av järnindustrin gjorde att Älvsbacka bruk tvingades gå i konkurs året därpå. Howard stod undanställd och bortglömd i ett skjul på Älvsbacka tills den 1895 såldes till Alsters tegelbruk. Dess vidare öden är okända.

Källor:

Otryckta:

Värmlandsarkiv:

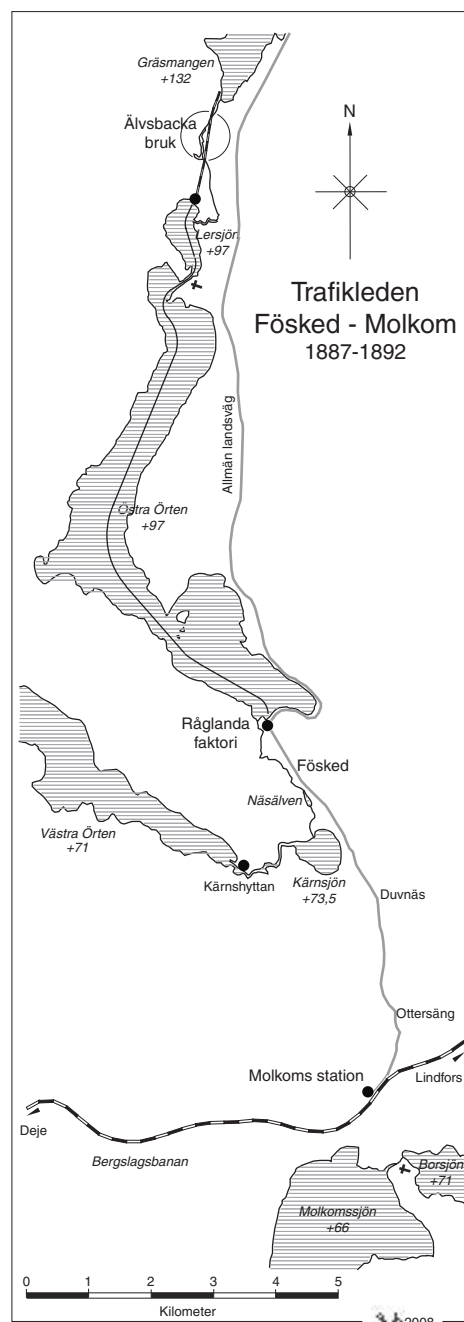
Dejefors AB, Kart F1:7

Älvsbacka bruks kapitalböcker

Tryckta:

Nilsson, G. *Kommunikationer, Nyed, en lokalhistorisk studie och hembygdsbok*, Karlstad 1970

Stark, Albert, *Hågkomster från Nyed, Karlstad* 1961.

Not. En lokomobil är en ångmaskin som kan flyttas mellan olika arbetsplatser. Den har vanligtvis ingen egen framdrivning utan förflyttningen sker med hästar eller traktorer. Ett landsvägslokomotiv är däremot avsett att dra vagnar på väg.

En av Värmlands ur flera synpunkter största och märkligaste författare var Gustaf Schröder. Det var märkligt nog att hans produktion var ovanligt stor och mäktig, men det mest speciella och utstickande i hans författarkarriär får väl ändå sägas vara att den, som framgår nedan, tog sin början i pensionsåldern. Gustaf Schröder föddes den 6 juni 1824 som fjärde barnet i en syskonskara som så småningom räknade åtta barn. Föräldrarna var Johan Reinhold Schröder och Betty Kristina, född Hjelm. Familjen bodde till en början i Edsvalla, där fadern var chef för en klädesfabrik. Reinhold Schröder var född i Långserud och enligt äldre skrifter "kusins son till Grindsbolspatronen Simon Schröder".

Författaren Gustaf Schröder

Gösta Olofsson

Familjen flyttade 1829 till Arvika i samband med att Reinhold Schröder uppförde en ullspinneri- och klädesfabrik där. Den var alltså starten till vad som efter flera epoker och många ägare slutade som Arvika Ullspinneri på 1950-talet, i folkmun kallad "Fillehacka". Familjen bosatte sig på Gate, som på den tiden var bostad och säte för överjägmästaren i Värmland. Innehavare av tjänsten vid den tidpunkten var den legendariske björnjägaren Herman Falk. Han vistades dock mest på herresätet Risäter i Norra Råda och jagade björn i trakten.

Med undantag för en termin vid Karlstads elementarskola hade Gustaf i huvudsak sin skolgång i Arvika, växelvis mellan den dåvarande folkskolan – Lancasterskolan – och informatorer vid olika bruk i västra Värmland.

Förutom att fadern Reinhold Schröder uppenbarligen var en skicklig företagsledare är inte mycket känt om honom. Dock vet man att han var en ivrig jägare och intresserad och skicklig seglare, som gärna tog med sig några middagsgäster ut på Glafsforden i sin stora segelbåt. Reinhold Schröder dog oväntat 1835 efter en kort tids sjukdom. Hans hastiga bortgång ledde till att företaget råkade i svårigheter och gick i konkurs. Det ledde också

till att familjen råkade i ekonomiska svårigheter. Som familjen var etablerad i samhällets välsituerade kretsar kom den att åtnjuta det samhällets sociala nätverk och råkade inte i misär, som annars kunde varit fallet. Viss upplösning av familjen skedde dock i det att bl.a. Gustaf, då elva år gammal, kom att bo på olika bruk i västra Värmland. Bland annat vistades han under olika perioder på Helgebodafors bruk och Hillringsbergs bruk, där han också läste för informatorer.

Misslyckade försök gjordes att intressera Gustaf för köpmannabanan efter avslutad skolgång. Arbetsuppgifter som passade hans håg bättre fick han som bruksbokhållare vid Sälboda bruk och Koppoms bruk i västra Värmland och Mölnbacka bruk och Kvarntorps bruk, inte långt från Forshaga i mellersta Värmland. Inte minst för att han i den miljön fick en hel del tid över för det redan stora intresset för jakt.

Sitt långa och spännande liv kom Gustaf att ägna åt skogen, såväl i yrket som ledig tid. Som yrkesverksam finner vi honom under olika perioder som virkesuppköpare, virkesmätare och skogsinspektör. Han var dock inte främmande för några uppgifter inom skogsbrukshanteringen, t.ex. fick han ibland hålla sin hand över flottningen av timret också.

Han gjorde resor såväl inom som utom landet men mest hade han sina verksamheter och sysselsättningar förlagda till norra Värmland och Dalarna. Några av de företag som anlätade hans tjänster minns vi som Korsnäs AB och Stora Kopparbergs Bergslags AB.

Sin lediga tid, som ibland omfattade längre perioder, ägnade Gustaf som bekant helst åt jakt. Även om han sköt sin första hare redan i tioårsåldern blev han med tiden en legendarisk björnjägare vid sidan av nämnde Herman Falk och Llewellyn Lloyd. Han skulle dock omsider bli mest känd som författare, men det var vid den här tiden både han och omvärlden fortfarande obekant med. Även om han genom åren ibland bidrog med någon artikel i tidens tidningar och tidskrifter.

Gustaf gifte sig 1869 45 år gammal med Alma Eriksson, 20 år. De fick sex barn. Gustaf hade ett barn tidigare utom äktenskapet. Familjen bosatte sig på Siknäs i Dalarna och bodde därefter i tur och ordning i Älvdalen, Siljansfors och Edsfors i Ekshärad i Värmland. 1879 insjuknade Gustaf svårt i difteri med en lång konvalescens som följd. Efter den persen återvann han aldrig riktigt sina tidigare krafter.

I början av 1880-talet felspekulerade Gustaf som privatperson i

mark- och skogsaffärer och kom på obestånd. Det fick till följd att han 1887 inte längre klarade hantera sina in-teckningar i fastigheten Eds-fors utan nödgades sälja den och vid 63 års ålder – i det närmaste utblottad – flytta med sin unga familj till Stockholm. Familjen hade då fem barn, det sjätte föddes i Stockholm.

Gustaf blev till synes av en tillfällighet en succéförfattare kring förra sekelskiftet. Som mångomtalad skogsman och jägare – ryktet hade gått före honom – blev han inbjuden till en herrafton av några av den tidens kulturpersonligheter för att berätta om livet, jakterna och strapatserna i skogarna. Hans anförande mottogs väl av auditoriet. Han uppmuntrades efteråt av en av deltagarna att skriva *en* (notera *en*) bok om sitt spännande och händelserika liv. Det gjorde han – boken fick titeln *Minnen från skogarna* och blev avgjort en fullträff. Helt enkelt en succé!, som sagt. Gustaf var 64 år när boken kom ut och han fortsatte med att skriva ytterligare 26 böcker fram till sin död 1912, 88 år gammal.

Gustaf Schröder har något olyckligt mest kommit att framstå som en skribent om enbart jakt och jägare och vad som till detta hörde på hans tid, och då inte minst björnskall och björnjakter. Detta är till stor del förvisso alldeles sant. Men en av hans stora kvaliteter var också den som folklivsskildrare. Som sådan hade han knappast någon överman. Hans berättelser om seder, bruk, folktro och livet i bygderna och på skogarna är oöverträffade. Och utan överdrift är han brukslivets oförläpna skildrare. Inte oviktigt är att fyra av hans böcker var en romansvit om den finska invandringen och finska bosättningar under 1600-talet och livet som det därefter kom att gestalta sig för finnarna, bl.a. på *Finntorpet i västerskogen*. Hans författarskap är en skatt att

tillägna sig för alla hembygdsintresserade som närmare vill underrätta sig om hur det verkligen förhöll sig i slott och koja under 1800-talet och in i 1900-talet.

Som framgång hade Gustaf en stor familj att försörja och han brottades hela sin författartid i Stockholm med ekonomiska problem. Trots att han obestriddligen var en stor och framgångsrik författare hade han vid sin bortgång en skuld till förläggaren på 450 kronor. Förläggaren Albert Bonnier stöttade emellertid Gustaf i hans författarskap och förskotterade vid behov honoraren till författaren.

Gustaf Schröder dog i Stockholm den 2 augusti 1912. Han är begravd på kyrkogården i Arvika. Svenska bruksmän, anhöriga och vänner reste en värdig minnesvård över den store skogs mannen och författaren.

Gustaf Schröder efterlämnade naturligtvis intressanta föremåls-samlingar från sitt yrkes- och författarliv. Tack vare kloka och framsynta initiativ av styrelsen i Västra Värmlands Forminnesförening på 1930-talet kan dessa fortfarande i denna dag beskådas på Såguddens Museum i Arvika, där ett särskilt

rum avdelats till den berömde Arvikasonens ära. Kanske överraskar det många besökare att Gustaf Schröder icke blott var författare, han var en utomordentligt skicklig målare och tecknare också. Se även hans tavlor i Schröderrummet på Såguddens Museum.

År 1999 var det 175 år sedan Gustaf Schröder föddes. På Såguddens Museum uppmärksammades författarlegendaren med en stor utställning, som anordnades i samarbete mellan Västra Värmlands Fornminnesförening och Gustaf Schröder-Sällskapet. Arvika kommun lät i samband med jubiléet avtacka en minnessten över Gustaf Schröder.

Källor till denna översikt över Gustaf Schröder är bl.a. hans egen självbiografi, Kåa Wennbergs bok om Gustaf Schröder och naturligtvis Gustaf Schröders samlade verk. Stöd gärna Gustaf Schröder-Sällskapet i arbetet med att föra ut kunskaper om en av Värmlands märkligaste författare genom tiderna. Sällskapet har följande adress på nätet: www.poem.se eller tel 0571-341 20. Sällskapet har låtit nytrycka många av Gustaf Schröders böcker.

Schröderutställningen på Såguddens museum. Foto Swerre Andersson.

Kansliets öppettider:
Måndag–fredag 8.00-16.00
054 -10 15 82
kansliet@hembygdvarmland.se
www.hembygdvarmland.se

Pressmeddelande

från Sveriges Hembygdförbund 2008-01-31

För att få stopp på skadegörelsen på fornminnen i skogen måste länsstyrelserna ha ett nära samarbete med hembygdsföreningarna.

Riksantikvarieämbetet avsätter åtta miljoner kronor 2008 för att minska skador på fornlämningar i skogen.

Sveriges Hembygdsförbund tycker det är bra att det nu avsätts extra pengar för att skydda fornlämningarna i skogen. Förbundet har med ordförande Birger Svanström i spetsen uppvaktat såväl kulturminister Lena Adelsohn Liljeroth som riksantikvarie Inger Liliequist i frågan.

– Att man avsatt extra pengar visar att riksantikvarien tar Sveriges Hembygdsförbunds synpunkter på allvar. För att få stopp på skadegörelsen på fornminnen i skogen måste länsstyrelserna ha ett nära samarbete med hembygdsföreningarna. I framtiden måste det till mer resurser för att fornlämningarna ska få ett fullgott skydd, säger Sveriges Hembygdsförbunds ordförande Birger Svanström.

Sveriges Hembygdsförbunds skriver i tidskriften *Bygd och Natur* (3/2007) att det är nästan riskfritt att bryta mot fornminneslagen. Mellan åren 1973 och 2005 fälldes bara fyra personer för åverkan på fornminnen i samband med avverkning av skog, visar en undersökning gjord av BRÅ (Brottsförebyggande rådet).

Under en period på över 30 år har med andra ord bara fyra personer fällts. Anmärkningsvärt eftersom ca hälften av fornminnena i skogen skadas i samband med slutavverkning, enligt en undersökning gjord av Riksantikvarieämbetet och Skogsstyrelsen.

Riksantikvarieämbetet har i år öronmärkt två miljoner kronor till informationsprojekt om skogens kulturarv och för projektet *Skog och Historia* avsätts sex miljoner kronor.

Projektet som prioriteras handlar bland annat om informations- och utbildningsinsatser i samverkan med Skogsstyrelsen.

Mer information

Birger Svanström, Sveriges Hembygdsförbunds ordförande, 070-531 27 63, eller Peter Johansson, redaktör för *Bygd och Natur*, 08-34 55 11.

* * *

Statistik för Värmland hembygdsförbunds hemsida www.hembygdvarmland.se

Tidsperiod	Besök	Sidvisningar	Sidvisningar/besök
Feb 07–Jan 08	21 395	69 707	3,25

De mest besökta sidorna i rangordning

Programkalender
Medlemsregister
Näverluren
EU-projektet
Access

Nedladdade pdf filer, förbundet

Näverluren, äldre nummer: 9 323
Skatter: 249
Landbygdsforum: 166

Nedladdade pdf filer, EU projektet

Lägesrapporter: 3 356
IT-kompendium: 142
Ansökan ombudgetering: 107
Protokoll: 259
Ny ansökan: 148
Utvärderingsrapport: 266
Organisationsplan: 173
Ombudgetering till 2005: 184

Accessbidrag 2008

Under 2008 har Kulturrådet fördelat 73 miljoner kronor till 138 olika projekt. Hembygdsrörelsen får drygt 5 miljoner i årets utdelning.

Denna gång inkom 23 ansökningar från hembygdsrörelsen, de motsvarade 15 miljoner kronor.

Kulturrådet konstaterar att de projekt som beviljades bidrag 2007 har hållit en hög kvalitet både i arbetet och i delredovisningarna.

2008 prioriterar Kulturrådet de Accessprojekt som redan är igång. De som sökt bidrag har normalt kunnat få upp till 30-35% av 2007 års belopp.

Värmlands Hembygdsförbund har tilldelats 720 000 kr för fortsatt arbete med Access Kulturarv Värmland.

Informationstorget

Informationstorget på Riksantikvarieämbetet tar gärna emot besökare – både enskilda hembygdsforskare och hembygdsföreningar som önskar gruppvisning.

Många av Riksantikvarieämbetets databaser är sökbara via webben, men vissa når du bara från Informationstorget. Här finns Vitterhetsakademiens bibliotek, Antikvarisk-topografiska arkivet och Fornminnesregistret.

Besök Informationstorget under Hembygdens helg på Historiska Museet 11–12 oktober.

Beredskapstiden

Den 2 februari ordnades en "Beredskapsträff" på Hembygdsgården Kollsberg i Torsby. Torleif Styffe och Berit Juhl sålde och signerade sina böcker. *Så här var det – jaggu måj!* som innehåller Erik Tellanders minnen från beredskapstiden och *Någonstans i Värmland* som bygger på brev och intervjuer från 1940–1945.

Hembygd-föreningen serverade ärtsoppa, smörgås gjord på hembaken kåk och kaffe med bröd. Trots det dåliga vädret med ymnigt snöfall kom många besökare till hembygdsgården där brasan var tänd i öppna spisen.

Torleif Styffe och Berit Juhl efterlyser fler berättelser och foton från denna tid. Den som har berättelser eller foton kan kontakta:

Berit Juhl 0560-10854. Torleif Styffe 0564-431 43

Evenemang

BORGVIKS HEMBYGDSFÖRENING

Lördag 5 april 15.00

Årsmöte i Borgviks bygdegård (Sparnäs skola).

Valborgsmässoafton 30 april 20.30

Hyttruinen. Brasa, vårtal, körsång, fyrverkeri utan smällare (vi tänker på våra djur och vår natur), kaffe- och korvförsäljning, lotteri.

Midsommarafton 20 juni 14.00–16.30

Midsommarfirande vid Hyttruinen. Forsen öppnas, midsommarstång reses, folkdansgillet dansar, dans runt midsommarstången med barnen, förtäring, lotterier, ponnyridning.

Borgviks Marknad 19–20 juli

Vid Hyttruinen med omnejd kl. 10–17. Hantverk, karameller, hemgjord ost, rökt fisk och korv mm. Förtäring och lotterier. Ingen entréavgift.

Packmopedsturnén fredag 8 aug. 19.00

Hyttruinen i Borgvik. Biljettpris 275:-, finns hos Grums bibliotek 0555-42050, ticnet 077-1707070.

CAFÉ SLUSSVAKTEN (Karlstad)

Torsdag 28 febr. 16.00

Gunnar Dahl berättar om brottsförebyggande rådet.

Torsdag 13 mars 16.00

Ulf Karlsson berättar om sin tränarkarriär,

Torsdag 10 april 16.00

Erland Bergqvist berättar om bilddokumentering från Alstersbygden.

Studiebesök onsdagen 26 mars 14.00

Vi samlas i Carlstads konst- och antikhandel Ö. Torggatan 1, där berättar Arne Söderberg om värmländsk konst och konsthantverk i äldre tider.

Vårgudstjänst söndagen 4 maj 11.00

Vårgudstjänst i Acksjöns kapell. Predikan av Margaretha Lothigius. Efter gudstjänsten dricker vi kyrkkaffe på Gammelgården.

Teaterresa onsdag 25 juni

Vårresan ersätts med en teaterresa till BerättarLadan i Rottneros Park där vi ser Västanå Teaters företällning av Selma Lagerlöfs "Bannlyst". Vi återkommer med detaljerat program.

Välkommen till Borgvik

Thord Gustafsson, ordförande i Borgviks utvecklingsråd

Borgvik ligger i Grums kommun ca 15 kilometer väster från tätorten vid Väneren. I Borgvik har man haft jordbruk, sågverksrörelse, järnverk, järnmanufaktur, sulfittfabrik och snickeri. Många byggnader från olika epoker är bevarade och ger bykärnan en egen karaktär. Borgviksälven som delar byn i två delar hette från början Värma. Folket kring älven kallades för värmar, och Värmland betyder egentligen värmarnas land.

Forsen utnyttjades redan på 1300-talet för kvarnrörelse och från 1600-talet även för järnhantering. Tidvis var Borgviks järnbruk ett av Värmlands största. Järnhanteringen upphörde 1924 och kvarnrörelsen 1954. Borgvik är idag ett riksintrasse för kulturmiljövården och vi är stolta över vår by. Miljön gör Borgvik unik. Byn är på sitt sätt ett levande museum.

Idag har Borgvik med c:a 380 invånare, en bygd där nyföretagandet spirar. Här finns attraktiva boendemiljöer, ett rikt och aktivt föreningsliv, god barnomsorg och en friskola för elever från årskurs 1 t.o.m. 5. Mitt i byn finns en Restaurang och konferensanläggning, Café (öppet under sommarmånaderna) samt bra övernattningsmöjligheter, ett hembygdsmuseum, hantverksbodar av olika slag.

För den botaniskt intresserade finns här en av Sveriges mest nordligt belägna självföryngrande bokskogar, förutom många andra intressanta växter. Den sportintresserade finner bl.a. el-ljusspår, idrottsplats, goda fiskevatten och möjlighet till vattenskidsport. Billeruds golfbana ligger endast 15 km bort.

Är du båtturen, max höjd 4,7 meter, kan du lägga till i vår gästhamn där det finns tillgång till toaletter,

duschar och kök. I direkt anslutning till gästhamnen finns husbil-husvagnscamping. Väger din båt max 3 ton kan vi traila den mellan Borgviksjön (Väneren) och Värmeån.

Borgvik är Grums kommuns varumärke, artikelförfattarens personliga åsikt, då byn är mycket naturskönt vackert belägen vid Väneren och med ett stort antal kulturbyggnader som finns kvar efter Borgviks storhet som järnbruk. Vad jag nu tecknat var en kort historiebrevskrivning, stor del av texten kommer från vår turistbroschyr, fram till dags dato.

Hur ser då Borgviks framtid som besöks- och turistort ut? För att nå uppsatta visioner och mål exempelvis inom föreningslivet är samarbete en viktig del. Samarbete i samförstånd. Borgviks utvecklingsråd, hembygdsföreningen, entreprenörer i Borgvik, Grums Näringslivscentrum och kommunsstyrelsens kulturgrupp har gemensamt upprättat en strategiplan för Borgvik.

Som tidigare nämnts så finns det ett stort antal kulturbyggnader vilka ägs av Kommunen, av vilka en del är uthyrda till olika entreprenörer eller disponeras av olika föreningar. En del står dock outnyttjade. Den första diskussionen som fördes var, hur skall vi på ett effektivt, ekonomiskt sätt, för alla inblandade parter utnyttja fastigheterna, med målet att göra Borgvik mer attraktivt som besöks- och turistmål

Exempel på byggnader som är en del av vårt kulturarv och som kan nyttjas, och som nyttjas inom/för turistnäringen är bl.a:

Ishuset

Huset byggdes i slutet av 1800-talet. Byggnadsmaterial var slagsten. Det användes till att lagra is som behövdes för herrgårdens behov.

Klensmedjan

Byggdes 1865 av slagsten. Reparationsmedja för bruket. Smidet var mest långlivat och verksamheten pågick ända fram till 1950-talet

Bagarstugan

Från slutet av 1800-talet, uppförd i slagsten. Disponeras av Borgviks Hembygdsgeningsforening.

Museet

Fastigheten var från början ett spannmålsmagasin byggt i slagsten i slutet av 1870. Är idag hembygdsmuseum och disponeras av Borgviks Hembygdsgeningsforening.

Brukshandeln (Boa)

Byggår 1834, knuttimmrad. En enig sockenstämma tillstyrkte byggnationen av en handel. Bruksfolket handlade med motbok och betalning skedde via avdrag på lönen. Den siste handlaren var Karl Andersson, Kalle i Boa. Affären lades ner 1972. Byggnaden disponeras av Borgviks Hembygdsgeningsforening som driver försäljning av hantverksalster i lokalerna.

Järnvågen

Byggår 1797. Byggmaterial timmer. Järnvågen står vid hamnen. Där lagrades tackjärnet som skulle till järnbruket, liksom stängjärn och spiklådor som skulle vidare ut i världen via Göteborg.

Kuja

Byggår 1777. En liten stuga eller ett litet rum vid en hytta eller smedja där arbetsfolket kunde rasta och vila. Kuja är det enda hus som finns kvar efter smedjorna. Huset står nere vid hamnen och används idag som garage.

Notboa

På Notbouden i Borgviksjön ligger Notboa – ett minne från notdragningens tid i Borgvik. Fisket i

Hyttruinen, foto Helena Bergström.

Borgvikssjön var av stor betydelse för bruksfolket. Notbo är en träbyggnad uppförd 1844.

Gamla sockenstugan

Timrad stuga uppförd sent 1600-tal. Sockenstugan ligger i närheten av kyrkan. Den har två små rum, och var på 1770-talet samtidigt skolsal, lärarebostad och bostad för kyrkvaktmästaren Stugan disponeras idag av Borgviks Utvecklingsråd som kontor.

Varmbadhuset (Mejeriet)

Byggdes omkring 1900. Byggnadsmaterial slaggsten. Var mejeri fram till 1937. Byggdes därefter om till badhus. Idag hyrs huset av privat näringsidkare och rymmer galleri och hantverksförsäljning.

Kooperativa

Timmerhus från 1797 byggd i direkt anslutning till Borgviksälvens utlopp. Huset uppfördes ursprung-

ligen som lagerbyggnad men sedan som hamnkontor fram till slutet av 1920-talet, när Kooperativa hyr lokalen. Idag hyrs huset av en privat näringsidkare som säljer hantverk.

Träsliperiet

Sliperiet byggdes 1902. Byggnadsmaterial tegel. Byggnaden rymde förutom träsliperi också ett kraftverk. Längsta tiden har huset använts som förråd för Billerud. De senaste åren har Värmlands museum utnyttjat huset som byggnadsvårdsmuseum.

En arbetsgrupp är bildad för att omsätta föreslagen strategi till en handlingsplan som skall ge möjlighet att vidareutveckla Borgvik till ett, ännu mer attraktivt besöks- och turistmål. I arbetsgruppen ingår representanter från såväl näringslivet, kommunens politiker och tjänstemän samt föreningslivet i Borgvik.

Huvudpunkter i Borgviks strategi:

Turisten skall

- Känna sig välkommen
- Finna bra övernattningsmöjligheter
- Kunna få bra mat, med billiga alternativ
- Hitta aktiviteter för olika åldrar
- Vilja återvända

Entreprenören och föreningsmedlemmen skall

- Tycka samarbete är viktigt
- Ha gemensamma öppettider
- Vara tillmötesgående
- Välkomna nya entreprenörer och innevånare

Kommunen skall

- Stå för stabilitet och kvalitet
- Bistå med råd och dåd
- Se till att kommunens fastigheter är i gott skick
- Förbättra kommunikationen och vara samstämmig gentemot föreningarna och entreprenörerna
- Förenkla kontaktvägarna för kommuninnevånarna

Info från Genline

Genline grundades 1997 och affärsidén var att göra det möjligt att enkelt kunna släktforska i kyrkböckerna på Internet. Genline var först i Sverige med att digitalisera de svenska historiska kyrkböckerna och är idag marknadsledande på området. Genline är också det enda kompletta digitala arkivet för släktforskning på Internet med sina 32 miljoner sidor ur kyrkböckerna vilket motsvarar 99,99 procent av samtliga mikrofilmade, historiska svenska kyrkböcker. Dessa inkluderar bl. a; husförhör, födda, vigda, in- och utflytningar samt kyrkliga räkenskaper från 1600-talet fram till cirka 1897. Genline har idag över 55 000 medlemmar/kunder med en omsättning som börjar närma sig 20 mkr. Genline finns idag på bibliotek i 267 av Sveriges 290 kommuner.

Genlines kommande satsning Bygdeband kommer att nå en betydligt större målgrupp och knyter samman intresset för släktforskning med det stora intresse som finns för hembygdsforskning. Bygdeband är en s.k. interaktiv databas som utvecklats av IT-kunniga personer tillsammans med duktiga hembygds- och släktforskare. Föreningar kan då själva mata in digitaliserat material i Bygdeband.

Bygdeband kan liknas vid en historisk skattkista för hembygds- och släktforskare. Här kommer detaljerade beskrivningar om personer och platser att bli tillgängliga när hembygdsföreningarnas material digitaliseras och publiceras online.

Bygdeband blir ett unikt sätt att dela data tillsammans med andra forskare. Du kan presentera din egen forskning med hjälp av en aktiv karta och du kan själv lägga in nya platser på kartan och enkelt knyta dem till rätt person och socken. Med hjälp av kartan kan du söka alla torp och gårdar i ett om-

råde och digitalt ströva omkring i en socken. I Bygdeband ingår en presentationsfunktion för olika typer av dokument, bland annat Word-dokument, PDF:er, ljud- och videofiler som kan kopplas till både platser och personer i databasen. I dokumenten kommer du bland annat att kunna hitta berättelser och skrönor som endast hembygdsföreningarna känner till.

Bygdeband skapar nya möjligheter att hitta data om platser där din släkt bott och på så sätt kan du komplettera din forskning. Att Bygdeband innehåller en stor mängd uppgifter från hela Sverige, gör att den blir oerhört intressant för användaren, oavsett om man är hembygdsforskare eller släktforskare eller allmänt är intresserad av historia. Bygdeband kommer att vara en oändligt åtkomlig databas. Har man som användare tillgång till en dator och en Internetuppkoppling kan man arbeta med Bygdeband oavsett var man befinner sig. Databasen är också plattformsoberoende och kan användas lika enkelt vare sig man har Mac eller PC. Med Bygdeband får hembygdsföreningarna en lösning för digitaliseringen av sina arkiv och får också sitt material lagrat på ett säkert sätt, på en central server med säkra rutiner för backup.

Hembygdsföreningar som är medlemmar i Sveriges Hembygdsförbund kan utan kostnad lägga in material i Bygdeband, tack vare det ramavtal som sedan december 2007 finns mellan Genline och SHF.

Genlines styrelseledamot Peter Wallenskog och kultursäljare Jan Eurenus reser just nu runt i Sverige och besöker de olika hembygdsförbunden för att visa hur Bygdeband fungerar och för att förklara hur samarbetet mellan Genline och hembygdsrörelsen ser ut. Målet är att samtliga förbund ska få ett besök.

Bilderna hämtade ur bild databasen i Östra Ertreviks hembygdsförening

Trasmattor. Kristina Anshelm träsnitt.

Trasmattan

Alva Möllerström

En trasmattas bård kan berätta
om tider som längesen flytt,
om regntunga dagar och lätta
då livet var ungt och nytt.
Den kan föra tanken tillbaka
mot tillvaro dyster och hård.
Men, även om fest och om vaka
förkunnar oss trasmattans bård.

Den silkesglänsande randen
var Mormors schaletten en gång.
Jag minns hur hon höll mig i handen
på väg till ottesång.
Nu vilar hon djupt under mullen
vid kyrkan på backens krön
och lindar strör höstlöv på kullen
– det ringer till aftonbön.

Sen minns jag den första balen
– vad livet ändå var skönt,
Jag tror jag var yngst i salen
och bar en klänning i grönt.
Nu lyster den fint i min matta
en grönskande rand i det grå.
Men, själv kan jag inte fatta
hur åren så fort hunnit gå.

Den ljusblåa randen med rött i
var linnet jag sydde en stund
åt Lill-tösen att slumra sött i
i drömmarnas land hos John Blund.
Och Lill-pojkens första par byxor
med hängslen och fickor på
– jag ser honom stolt spatsera
så lycklig! ...den bården är blå.

Mors randiga förklä' emellan
blev botten så vardagligt matt.
För henne blev det så sällan
nå't sprakande färgglatt och glatt.
Men dock fick hon uträtta storverk
i allt det som alldagligt var.
Ja, minnet av Mor ska lysa
som gnistrande stjärnan klar.

En trasmattas skiftande ränder
en minnenas symfoni
När tanken tillbaka vänder
till dagar som nu är förbi.
Vår levnads väv skall ock blandas
med lysande färger – och grå
Och när vi ej längre andas
skall världen ändå bestå.

Ända sedan år 1413 eller ännu tidigare har det brutits järnmalm i Filipstads Bergslag/kommun. De stora malmfyndigheterna i Nordmark, Persberg och senare Långban var en förutsättning för att de öde bygderna i östra Värmland befolkades.

Om namn på gruvor i Filipstads Bergslag

Jan Kruse Nordmarks hembygdsförening/Gruvmuseum

Idag vittnar uppemot 1 000 mindre och större gruvöppningar i kommunen om denna mångåriga verksamhet. De flesta av dessa många gruvor har också ett namn. Vid de större gruvorna namngavs även brytningsrum, orter (horisontella gruvgångar), pelare, band (pelare och band var lodräta respektive vågräta bergfästen vilka sparades som skydd mot ras) och schakt. Artikelförfattaren tänkte här göra en mindre studie kring detta fenomen.

Gruvnamnen kan indelas i olika grupper:

Naturnamn

Gruvnamn efter personer

Gruvnamn efter hyttor

Namn efter aktuella händelser

Länder/områden

Övriga namn

Naturnamn

Vad gäller naturnamn så finns det gott om dessa. Ofta fick gruvorna namn efter terrängen eller topografin som de låg i. Vi har t.ex. Sjögruvan vid Högbergsfältet i Persberg, vilken ligger endast ca 10 meter från sjön Yngen. Några km söder om Gammalkroppa ligger Sundsgruvorna, som ligger öster om sundet som delar upp sjön Ö. Skärjen i en nordlig och sydlig del. I centrala Nykroppa finns Älvgruvan, vilken låg alldeles intill älven och som vid nedläggandet år 1894 var ca 145 meters djup. Mossgruvan vid Nord-

marksbergs gruvor, Ånggruvorna vid Finnshyttebergfältet och Haggruvorna i Persberg är andra exempel på naturnamn.

Gruvnamn uppkallade efter personer

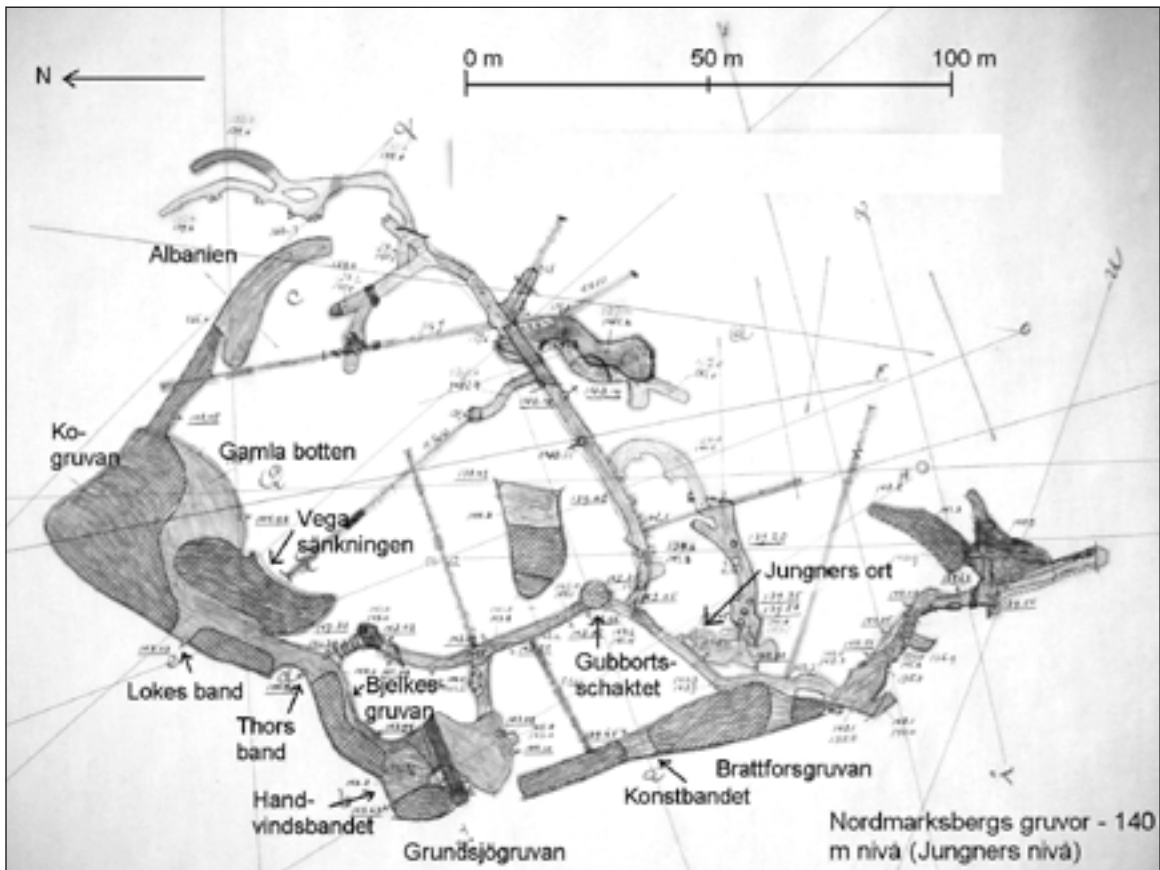
Vad gäller dessa namn så finns det en hel uppsjö av dem. Förr i tiden uppkallades gärna schakt, orter och brytningsrum efter prominenta personer inom bergshanteringen. Att kungligheter gärna fick ge namn åt schakt m.m. var också vanligt förekommande. Som exempel på detta har vi t.ex. Kung Gustavs schakt vid Persbergs odalfält, som uppkallades efter Konung Gustav V besök vid gruvfältet 12 juni år 1912. Efter ett besök av prins Oskar Fredrik år 1862 vid Persberg, sedermera konung Oskar II, blev den då påbörjade stollen (gruvgång som går i dagen) fram till Kistgruvan uppkallad efter honom. I Långbans gruva finns på 70 meters nivå järnmalskroppen och orten Myhrman, uppkallad efter brukspatron Myhrman vid Rämnen.

På 85 meters nivå i Långban finns Wesliens ort, uppkallad efter John Weslien (1844–1966), disponent vid Långbans gruvor under många år. Vad Nordmark beträffar så har vi t.ex. Bjelkesgruvan i norra delarna av gruvfältet vid Nordmarksberg. Gruvan fick sitt namn vid presidenten i Bergskollegium greve Nils Bjel-

kes besök vid Nordmark år 1785. Vid 140 meters nivån i Nordmarksberg är uppkallad efter J. G. Jungner (1861–1942), ingenjör vid Persbergs gruvor (se gruvkartan). I Tabergs gruvor bröts mellan 210–240 meters nivåer en ca 200 kvm stor malmkropp, som fick namnet Ångströms ort. Den är uppkallad efter C. A. Ångström, disponent vid Tabergs gruvor 1853–1864. Ångström blev sedermera professor i tillämpad mekanik vid Tekniska Högskolan i Stockholm.

Gruvnamn uppkallade efter hyttor

Från början bröts gruvorna av bergsmän, d.v.s. personer som hade andelar i en hytta, där järnmalmen från gruvorna förädlades till ett slags halvfabrikat, nämligen tackjärn. Dessa hyttelag hade även andelar i olika gruvor i östra Värmland. Många olika gruvnamn vittnar om detta. Bergsmännen vid Brattforshyttan och Grundsjöhyttan tog av namnen att döma i gångna tider malm från Brattforsgruvan och Grundsjögruvan vid Nordmarksbergs gruvor. Vid Högbergsfältet i Persberg har vi en gruva vid namn Torskebäcksgruvan, som troligen drevs av bergsmän som drev Torskebäckshyttan. Ormbergsgruvorna ligger ca 6 km norr om Filipstad och där finns en gruva vid namn Kalhyttegruvan o.s.v.

Skiss över Nordmarksbergs gruvor på 140 meters nivå.

Gruvnamn uppkallade efter aktuella händelser

Ett exempel här är malmkroppen Bikini vid Persbergs odalfält, som upptäcktes under andra hälften av 1940-talet. Namnet kommer från de provsprängningar med atombomber som USA utförde på ön Bikini tillhörande Marshallöarna i Stilla havet under 40-talet. I Persbergs gruva drevs också under 1880-talet den 276 meters långa orten Nordostpassagen på 140 meters nivå, (efter Adolf Erik Nordenskiölds resa 1878–1880). En motsvarighet till det sistnämnda (se gruvkartan) var den s.k. Vegasänkningen på 140 meters nivå i Nordmarksbergs gruvor (Nordenskiölds skepp hette Vega). År 1884 drevs en 75 meters lång ort i Långban på 70 meters nivå, Telefonorten, troligen p.g.a. att man nyss fått telefon därstädes.

Länder/områden

Detta finns det många exempel på. Speciellt ledningen för Långbans gruvor verkar ha tagit till sig detta. Här följer endast några exempel på namn på brytningsrum under jord vid Långban. Montenegro, Japan, Norrbotten, Sicilien, Bulgarien, Serbien, på 165 meters nivå Skottland, Irland, England, på 185 meters nivå Amerika o.s.v. Vid Persbergs odalfält finns den stora Alabmagruvan, och under 1880-talet uppkallade man orter m.m. här till Georgia, Tennessee och Mississippi. Vid samma gruvfält drevs år 1891 Kongoorten på 234 meters nivå. Vid Finn mossens gruvor i Nordmark bröt man under 1880-talet i arbetsrummen Bosnien och Balkan på cirka 130–150 meters nivåer.

Övriga namn

Ett av de vanligaste namnen vad beträffar gruvnamn är Storgruvan. En Storgruva finns vid Persbergs odalfält, Långbans gruvfält och Nordmarksbergs gruvor. Även vid gruvor i andra delar av Sverige är detta ett vanligt namn. En motsats till detta är väl Lilla Lillgruvan i Persberg. Vi kan här för skojs skull dra några andra gruvnamn av delvis lustig karaktär: Matsäcken (brytningsrum under jord i Långban), Fattigdomspelaren (Storgruvan, Långban), Vatumannen (ort på 115 meters nivå i Persbergs odalfält), Tippu Tip (ca 50 meters nivå i Braskegruvan, Högbergfältet, Persberg), och Ölkaret (Långban, 35 meters nivå). Till sist så måste vi bjuda på ett verkligen uppseendeväckande gruvnamn, dock utanför Filipstads Bergslag: Tandvärksgruvan i Gudmundsbergsfältet strax utanför Grängesberg.

Program

Hembygdsförbundets årsstämma

Lördag 1 mars 2008 Hotel Frykenstrand, Sunne

9.00 Kaffe och ombudsregistrering

9.30 Välkomsthälsning. Thord Gustavsson tf. ordförande Värmlands Hembygdsförbund. Sunnes kommunalråd Ola Persson, *Hembygdsrörelsen från min egen horisont och i ett kommunalt perspektiv – en framtidsvision.*

10.15 Stämmoförhandlingar och verksamhetsinformation

Bensträckare. Frukt

11.30–12.15 Seminariepass 1

1:A Genline-Bygdeband. Peter Wallenskog, Genline AB

1:B Turism. Vill vi ha flera besökare till hembygdsgården? Marianne Krönsjö, Tid & Idé

1:C Larm. Hur stänger vi ute dem som ska vara på utsidan?

12.30 Lunch

13.45–14.30 Seminariepass 2

2:A Genline-Bygdeband. *Se ovan.*

2:B Turism, flera besökare till hembygdsgården? *Se ovan.*

2:C Arkivering och digitalisering. Hur kan förbundet vara behjälplig för tillgängliggörande av föreningarnas samlingar? Peter Olausson och Inger Axelsson, VHF

14.30–15.00 Avslutning och kaffe

Välkomna

Seminariepass

1:A, 2:A Genline – Bygdeband

Peter Wallenskog, Genline AB informerar om hur vi från en internetdatabas kan sprida information om vår hembygds människor, byggnader och dokument.

1:B, 2:B Turism

Vill vi ha fler besökare till vår hembygdsgård? Marianne Krönsjö, Tid & Idé informerar om vilka möjligheter som finns för att öka besöksantalet vid våra hembygdsgårdar. Många lämnar nu arbetslivet och får gott om tid till att resa. Resorna går till naturområden, kulturella upplevelser och sevärheter. Ett stort antal är dessutom intresserade av att uppleva den lokala stämningen. Vi vill ha besök av turister på hembygdsgården och visa upp kulturella smultronställen med lokal stämning i Värmland Hur hittar turisten till hembygdsgården och vad är det vi erbjuder egentligen?

1:C Larm

Bengt Wallström från G4S presenterar olika lösningar på larm för hembygdsgårdar för att stänga ute de som skall vara på utsidan. Med godkänt larm sänker du också försäkringspremien. G4S tillhandahåller tjänster och produkter inom bevakning, larm och värdehantering.

2:C Arkivering

Arkivering och digitalisering/Accrss. Inger Axelsson och Peter Olausson VHF informerar om pågående projekt som i slutänden skall vara behjälplig att förbättra föreningsarkiven och dokumentationen.

Anmäl dig i god tid till dagens seminariepass